

Kirjoituksia liberalismien teorioista ja käytännöistä - Writings on Liberalism's theories and practices

Petri Kajander
Voiko valtio lisätä yhteiskunnallista hyvinvointia?

ISBN 978-951-44-7967-0

Johtamistieteiden laitos
TAMPERE

Petri Kajander on kääntänyt suomeksi useita itävaltalaisen taloustieteen keskeisiä tekstejä ja teoksia. Hänen kirjojaan on julkaistu useissa maissa. Petri on perustanut korkean teknologian yrityksiä ja toiminut muun muassa strategiakonsulttina.

1. JOHDANTO

1.1 LÄHTÖKOHTA

*”Taloustieto on välttämätön osa ihmiskunnan sivilisaation rakennetta; se on perusta jolle nykyaikainen teollistuminen ja kaikki viime vuosisatojen moraaliset, älylliset, tiedolliset ja hyvinvoinnilliset saavutukset on rakennettu. Se nojaa ihmisiin, jotka joko hyödyntävät tiedon tarjoamaa rikasta aarretta tai jättävät sen käyttämättä. Mutta jos he eivät pysty hyödyntämään sitä ja hylkäävät sen opetukset ja varoitukset, he eivät mitätöi taloustiedettä; he hävittävät yhteiskunnan ja ihmiskunnan”. Ludwig von Mises viimeiset sanat teoksessa *Human Action*¹.*

Olemme sidottuja yleisesti hyväksytyihin paradigmoihiin ja uskomuksiin, joista on tullut oletuksia ja kyseenalaistamaton perusta. Tämä whig-teoria olettaa tieteiden aina edistyvän ja menevä jokaisena kuluvana vuotena eteenpäin, ja tästä ajallisesta liikkeestä seuraa kaiken olevan aiempaa paremmin. Vaikka seisomme aikaisempien älyllisten jättiläisten olkapäillä, meillä ei ole mitään tarvetta katsoa taaksepäin – ei ole mitään uutta opittavaa, kaikki on kasaantunut ja jalostunut nykyiseen tietämykseen. Paradigma voi pysyä kyseenalaistamattomana vuosikymmeniä ellei jopa vuosisatoja, mutta usein tulee hetki, jolloin poikkeavuudet ovat liian suuria ja ilmeisiä sivuutettavaksi. Tällöin tiedemiesten täytyy siirtää fokuksensa nykyisten teorioiden paikkaamisesta ja yhä erikoistuneemmasta parantelusta takaisin perusteisiin. Fysiikka on selkeästi tässä pisteessä. Kvanttifysiikka ei ole järkeenkäypää – sitä ei pystytä riittävässä määrin testaamaan luonnossa. Se on lähes täysin puhdasta matematiikkaan perustuvaa fiktiota. Sama pätee taloustieteen nykytilaan. Suurin osa siitä ei ole järkeenkäypää, ja sitä pidetään pääosin matematiikan alaluokkana. Alfred de Grazia mainitsi aikanaan, että ”paljon enemmän unohdetaan kuin tiedetään”. Olemmeko varmoja, ettemme ole kadottaneet jotain olennaista?²

Tämän esseen tarkoituksena on keskittyä valtion rooliin yksityisillä markkinoilla ja selvittää laajuus, joka on perusteltavissa taloustieteen valossa valtion toiminnalle siinä. Valtiolla oletetaan olevan perustavanlaatuinen ja välttämätön rooli yksityisten yritysten liiketoiminnassa. Tämä ei ole ainoastaan oletus – se on nykyinen paradigma ja dogmi. Tätä faktaa ei enää kyseenalaisteta taloustieteessä ja –tutkimuksessa. Se on osa yhtälöä. Silti Murray N. Rothbard mainitsee, että

¹ Ludwig von Misesin *Human Action*in viimeiset sanat; 1998, s. 881.

² Younkins 2005, s. 142-145

”on olemassa...hyvin tunnettu vaikeus filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä, joka tekee systemaattisen virheen...todennäköiseksi: tunteiden, arvostuksien ja poliittisten ideologioiden sisällyttämisen tieteelliseen prosessiin”.³

Tämä väite saavuttaa vielä enemmän substanssia, kun huomioidaan että useissa maissa valtiolla on korkeakoulutukseen täysi monopoli.

1.1 METODOLOGIA

Tämä artikkeli kyseenalaistaa jotain hyvin laajasti hyväksyttyä. Näin ollen se ei voi lähestyä tutkimusaluetta samasta näkökulmasta ja samoin menetelmin kuin muut. Albert Einstein totesi aikanaan, että ongelmia ei voida ratkaista samalta ajattelun tasolta, joilla ne on luotu. Nykyinen valtavirran taloustiede perustuu pääosin lordi Keynesin perintöön. Paul A. Samuelson on ollut (ja on yhä) yksi tämän ajatussuunnan pääkannattajista. Menemättä asiassa sen syvemmälle, voidaan todeta nykyisen taloustieteen juurien tulleen lainatuksi ja kopioituksi muista tieteistä – pääosin luonnontieteistä. Newtonilainen mekaaninen maailmankatsomus vallitsee yhä taloustieteessä. Mutta samoin kuin fysiikassa, valtavirran taloustieteessä on kaksi toisiinsa yhtyeensopimatonta teoriaa. Einsteinin suhteellinen maailma ei keskustelu sujuvasti arvaamattoman kvanttifysiikan kanssa. Vastaavasti mikro- ja makrotaloustiede ovat pääosin erillään ja ne eivät missään nimessä luo yhtenäistä teoriaa. Ne ovat riippuvaisia staattisesta maailmankatsomuksesta (tasapainotilassa ei tapahdu liikettä), jonka tulee tehdä oletuksia, jotka saattavat teorioiden merkityksen suhteessa todelliseen maailmaan kyseenalaiseksi. Kuinka voidaan mitata jotain, missä ei ole vakiosuhteita? Lisäksi, millainen vaikutus vapaalla tahdolla on taloudellisiin malleihin?

Tämä artikkeli valitsee vähemmän kuljetun polun: itävaltalaisen lähestymistavan. Itävaltalainen taloustieteen koulukunta syntyi 1870- ja 1880-luvuilla. Löytyy useita historiallisia syitä, miksi itävaltalainen taloustiede ei ole laajasti tunnettu valtavirran parissa. Toisin kuin tuolloinen valtavirta, itävaltalainen taloustiede painotti enemmän metodologisia ja tietoteoriallisia kysymyksiä kuin muut taloustieteilijät, jotka suosivat empiristis-positiivista lähestymistapaa. Tämä asetti itävaltalaiset erilleen valtavirrasta sen lisäksi, että he keskittyivät kirjoittamaan perustuvanlaatuisia teoksia kapeiden

³ Rothbard 1997, s. 198

matemaattisten kysymyksiensä sijaan. Vähäisempänä ei liene myöskään tosiasia, että itävaltalaiset painottavat yksilöä ja hänen valintojaan, jotka eivät ole olleet kovin suosittuja aiheita 1900-luvulla. Kaikesta huolimatta itävaltalaiset pystyvät tarjoamaan systemaattisen esityksen taloudesta, johon valtavirran taloustieteen koulukunnat eivät pysty. Ja ilman kokonaisnäkemystä ja systemaattista lähestymistapaa on erittäin vaikea, ellei mahdotonta, esittää perustuvanlaatuisia kysymyksiä ja harkita oletuksia uudelleen.⁴

Mises ilmaisi aikanaan, että

”taloustiede käsittelee yhteiskunnan perustuvanlaatuisia ongelmia; se koskettaa kaikkia ja kuuluu kaikille. Se on pääasiallinen ja soveltuva tutkimuskohde jokaiselle kansalaiselle.”⁵

Tähän vedoten tämä artikkeli olettaa metodologiasta ja misesiläisestä teoriasta tunnetun vähemmän kuin normaalisti olisi perusteltavissa. Alla oleva lähestymistapa pohjautuu tarkasti ottaen misesiläiseen paradigmaan⁶ praxeologiasta, jota Misesin oppilas Murray N. Rothbard kehitti edelleen ja josta tuli Misesin kuoleman jälkeen itävaltalaisen perinteen päätaloustieteilijä.

⁴ Rothbard 1997, s. 200-201

⁵ Mises 1998, s. 875

⁶ Ks. myös Hans-Hermann Hoppe, *Praxeology and Economic Science* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1988); Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism: Economics, Politics, and Ethics* (Boston: Kluwer, 1988); Hoppe, *The Economics and Ethics of Private Property* (Boston: Kluwer, 1993); Joseph T. Salerno, “Postscript: Why Socialist Economy is ‘Impossible,’” in Ludwig von Mises, *Economic Calculation in the Socialist Commonwealth* (1920; Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1990), s.51–71; Salerno, “Ludwig von Mises as Social Rationalist”, *Review of Austrian Economics* 4 (1990): 26–54; Salerno, “Commentary: The Concept of Coordination in Austrian Macroeconomics”, in *Austrian Economics*, Richard Ebeling, ed. (Hillsdale, Mich.: Hillsdale College Press, 1991), s. 325-43; Barry Smith, “Austrian Economics and Austrian Philosophy”, *Austrian Economics: Historical and Philosophical Background*, W. Grassi and Barry Smith, eds. (New York: New York University Press, 1986), s. 1–36; and Gordon, *Philosophical Origins of Austrian Economics*.

2. PRAKSEOLOGIA

2.1 TIETOTEORIA

”Ensinnäkin, poikettaessa yleisesti noudatetusta menetelmästä tulee erottaa metodologia loogisesta ongelmasta.

Yleensä metodologia ymmärretään logiikkana, joka muodostuu ajattelutapojen menetelmien teoriasta“.⁷

Tietoteoria keskittyy inhimilliseen tietoon ja vielä tarkemmin sen alkuperään, laajuuteen sekä kriittiseen kysymykseen, mistä se tulee. Rationalismi perustuu järkeilyyn – tietämyksemme ei tule aistihavaintojemme kautta. Se on peräisin periaatteista, jotka ovat ennalta ihmismielessä. Empirismi taas vakuuttaa kaiken tietämyksemme paljastuvan meille havainnoinnin ja kokemuksen kautta.

Immanuel Kant kritisoi empiiristä lähestymistapaa, jota mm. David Hume edustaa, ja totesi kokemuksen olevan ainoastaan raakamateriaalia mielelle, sillä jotain täytyy olla jo aikaisemmin olemassa, jotta havaintoinformaatiota pystytään käsittelemään. Kant määritteli tämän *a priori* tiedoksi vastakohtana *a posteriori* tiedolle, joka on peräisin kokemuksesta. Väitelause on *analyttinen* silloin, kun muodollinen logiikka riittää sen todentamiseen ja päinvastaisessa tapauksessa väitelause on *synteettinen*. Tästä seuraa kysymys, kuinka voimme todentaa väitelauseen, joka ei perustu lainkaan havainnointitietoon eikä siitä ole riittävää aikaisempaa tietoa (*synteettinen a priori*).⁸

Kant toteaa matematiikan ja geometrian olevan esimerkkejä tästä kategoriasta – ne ovat varsinaisesti *synteettisiä a priori*. Hän todisti väitteensä toteamalla näiden aksioomien olevan itsestään selviä. Tämä ei tarkoita, että aksioomat ovat helposti löydettävissä tai ymmärrettävissä, vaan ainoastaan, ettei niitä voida kumota itsestään selvinä ilman sisäistä ristiriitaa: ne joudutaan implisiittisesti hyväksymään tosina silloin, kun niitä pyritään todistamaan vääräksi.

”Todistaminen tarkoittaa jonkin ilmeiseksi tekemistä, mikä ei ole ilmeistä. Jos totuus tai väitelause on itsestään selvä, on hyödytöntä pyrkiä todentamaan sitä; pyrkimys sen todistamiseen olisi pyrkimys tehdä ilmeiseksi jotain, joka on jo ilmeistä“.⁹

⁷ Mises 2003, s. 74

⁸ Kant 1781

⁹ Toohey 1952, s. 60

Kantin postulaatti vaatii henkilöltä yhä sisäistä pohdintaa ja näin ollen muut eivät pysty suoraan havainnoimaan itsestäänselvyyttä. Ludwig von Mises tarjosi ratkaisun toteamalla, että nämä totuudet eivät ole pelkästään mielen sisäistä työskentelyä, vaan mieli kuuluu ihmiselle ja hänen mentaaliset toimet ilmenevät hänen tekojensa luokkina. Ihmiset toimivat – on todellinen synteettinen a priori aksiooma, jota ei voida kieltää ilman itsestään selvän väitteen ristiriitaa toisella teolla, ja näin ollen hyväksymällä sitä implisiittisesti.¹⁰

Prakseologia, tai ihmisen mielen logiikan tiede, sovellettuna taloustieteeseen perustuu johtamiseen ja Misesin mukaan:

”Sen väitteet eivät ole peräisin kokemuksesta. Ne ovat, kuten logiikka ja matematiikka, a priori. Ne eivät alistu kokemuksen ja faktojen perusteella todentamisen ja vääräksi todistamisen alaisiksi. Ne edeltävät sekä loogisesti että ajallisesti kaikkea historiallisten faktojen ymmärrystä. Ne ovat välttämätön edellytys mille tahansa historiallisten tapahtumien älylliselle käsittämiselle.”¹¹

Koska prakseologia perustuu perustuvanlaatuiseen ja toteen aksioomaan, että ihmiset toimivat, tästä väistämättömästi seuraa, että kaikki väitelauseet, jotka voidaan johtaa tästä aksioomasta, ovat tosia (esimerkiksi A:n ollessa tosi ja olettaen B:n, tällöin B on myös tosi).¹²

”Se, mitä prakseologia vakuuttaa yleisesti ihmisen toiminnasta, on täysin paikkansapitävää jokaiseen tekoon ilman poikkeusta. On toimintaa ja toiminnan puutetta, muttei mitään siltä väliltä”¹³

Näin ollen taloustieteen lait voidaan muodostaa vastaansanomattomasti tiedetyistä aksioomista, joista muut välttämättömästi todet lait seuraavat.¹⁴

Tässä kannattaa tuoda esille joitain toiminta-aksiooman välittömiä seurauksia.¹⁵ Toiminta pitää sisällään merkityksen tarkoituksellisuudesta; se suuntautuu päämäärää kohden ja ihminen käyttää keinoja saavuttaakseen päämääränsä. Toiminnallaan hän

¹⁰ Hoppe 1995, s. 8

¹¹ Mises 1998, s. 32

¹² Rothbard 1997, s. 58-60

¹³ Mises 1962, s. 45

¹⁴ Rothbard 1997, s. 25

¹⁵ Koko taloustieteen järjestelmän dedusointi, ks. Mises 1998.

uskoo pystyvänsä muuttamaan nykyistä olotilaansa ja hänellä on ymmärrys toimia niin. Toimiva ihminen käyttää vaihdantaa yhdestä asiantilasta toiseen. Tämä pitää sisällään tyytymättömyyden nykyiseen olotilaan sekä myös niukkuuden keinoista. Toiminta tapahtuu ajassa ja, koska ihminen on kuolevainen, aika on hänelle niukkaa. Aika on hänen keinonsa saavuttaa päämääränsä, mutta tulevaisuus on epävarmaa, sillä jos se olisi tunnettua, hän ei toimisi. Saavuttaakseen päämäärät on välttämätöntä tehdä valintoja ja valitakseen vaihtoehtojen väliltä tarvitaan arvoasteikkoja. Toiminta perustuu kausaalisuhteeseen syyn ja seurauksen välillä – muutoin ihminen ei pystyisi toimimaan.

”Huomattakoon, ettei prakseologia oleta henkilön arvovalintojen tai päämäärien olevan viisaita tai asiallisia tai että hän on valinnut teknisesti oikean menetelmän niiden saavuttamiseen. Prakseologia ainoastaan tunnustaa yksilöllisen toimijan käyttävän tavoitteita ja uskomuksia, joko virheellisesti tai oikein, päästen niihin käyttämällä tiettyjä keinoja”.¹⁶

Rothbard myös mainitsee, että Misesin mukaan ainoastaan perustuvanlaatuinen toiminnan aksioma on a priori ja on olemassa pieni määrä ala-aksiomia, jotka ovat laajasti katsottuna empiirisiä, mutta de facto itsestään selviä.

”Voimme huomioida ne niiden alenevassa yleistettävyyden järjestyksessä: (1) kaikkein perustavanlaatuisin, sekä luonnollisten että inhimillisten resurssien moninaisuus. Tästä seuraa suoraan työnjako, markkinat jne.; (2) vähemmän merkityksellinen, että *vapaa-aika on kulutushyödyke*. Nämä ovat tosiasiasa ainoat tarvittavat väitelauseet. Kaksi muuta edellytystä tuovat analyysiin ainoastaan rajoittavia alijakoja. Näin ollen taloustiede voi deduktiivisesti rakentaa perustavanlaatuisesta aksiomasta ja edellytyksistä (1) ja (2) (itse asiassa ainoastaan oletus 1 on välttämätön) Crusoe-talouden analyysin, vaihtokaupan ja rahatalouden. Kaikki nämä kehitetyt lait ovat absoluuttisesti tosia. Ne ovat kuitenkin *sovellettavissa* ainoastaan konkreettisiin tapauksiin, joissa tietyt rajoittavat olosuhteet ovat voimassa.”¹⁷

Siihen miksi kaikki prakseologiset lait ovat luonteeltaan kvalitatiivisia, Rothbard antaa seuraavan vastauksen:

”Koska perustavanlaatuinen ja muut aksiomat ovat luonteeltaan kvalitatiivisia, tästä seuraa, että näistä aksiomista logiikan lakien mukaan johdetut väitteet ovat myös kvalitatiivisia. Näin ollen ihmisen toiminnan lait

¹⁶ Rothbard 1997, s. 59

¹⁷ Rothbard 1997, s. 67; 103

ovat kvalitatiivisia ja itse asiassa tulisi olla selvää, että vapaa tahto sulkee pois kvantitatiiviset lait.”¹⁸

Taloustieteen teoreetikot eivät voi käyttää luonnontieteilijöiden tapaan kontrolloituja laboratoriokokeita. On mahdotonta pitää yhteiskunnallisen maailman riippuvat muuttujat vakioina ja tämän vuoksi käytetään mentaalista koetta: teoreetikko pitää ne vakioina mielessään.

”Lyhyesti sanottu taloustiede päättyy *ceteris paribus* lakeihin: *Oletetulla* tarjonnalla, hinta tulee muuttumaan samaan suuntaan kysynnän kanssa; *oletetulla* kysynnällä, hinta tulee muuttumaan päinvastaiseen suuntaan tarjonnasta.”¹⁹

Fysiikassa yksinkertaiset tosiasiat voidaan eristää laboratoriossa. Nämä eristetyn faktat tiedetään pitämällä kaikki muut paitsi tarpeelliset tekijät vakioina, mutta niitä selittäviä lakeja ei tunneta. Parhaimmillaan voidaan laatia hypoteeseja ja nämä voidaan vahvistaa kontrolloiduilla kokeilla. Silti vaikka lait johdonmukaisesti selittävät tosiasioita, fysiikan lakeja ei voida vakiinnuttaa absoluuttisiksi – Heisenbergin epävarmuusperiaatteen ollessa vain yksi esimerkki tästä. Tämä tarkoittaa, että fysiikan lait tulee postuloida niin, että ne tai niiden seuraukset voidaan empiirisesti todentaa. Tästä huolimatta nämä lait ovat vain alustavia, eivät koskaan absoluuttisia – parhaimmillaan selittäviä.

”Mutta ihmisen toiminnan tutkimuksessa, kuten Mises osoittaa, päinvastainen pitää paikkansa; siinä aloitamme *tietämällä* kausaalilait: tietämällä tosiasian ihmisen tietoisuudesta, vapaasta tahdosta, motivaatiosta, ihmisten tarkoituksellisesta toiminnasta käyttämällä tiettyjä keinoja haluttujen päämäärien saavuttamiseen.”²⁰

Ihmisen toiminnassa on ainoastaan ”historiallisia” tosiasioita, joita ei voida eristää eikä myöskään vahvistaa tai osoittaa vääräksi millään lailla.

”Syy on ilmiselvää, kuten on jo aikaisemmin mainittu. Historioitsija ei pysty koskaan johtamaan syyn ja seurauksen teorioita olemassa olevaa materiaalia analysoimalla. Historiallinen kokemus ei ole laboratoriokokemusta. Se on

¹⁸ Rothbard 1997, s. 16

¹⁹ Rothbard 1997, s. 35

²⁰ Rothbard 1997, s. 25

kokemusta monimutkaisesta ilmiöstä, sen erinäisten voimien yhteistoiminnan lopputuloksesta.”²¹

Prakseologia on eri asemassa, koska sillä on täysi tieto sen alkuperästä ja perusaksioomista. Kausaalilait tunnetaan, toisin kuin luonnontieteissä, ja tämä on lähtökohta – vapaaseen tahtoon perustuva ihmisen tietoisuus, jota liikuttaa motivoitunut ja tarkoituksellinen toiminta, joka käyttää annettuja keinoja haluttujen päämäärien saavuttamiseen. Tämä mahdollistaa prakseologialle käyttäen deduktiota menestyksekkäästi ja luoda absoluuttisia lakeja, jotka ovat voimassa niin kauan kuin ihmiset toimivat ja ovat olemassa.

Usein väitetään, ettei prakseologia ole tieteellistä, koska se käyttää pääosin sanallista logiikkaa eikä matemaattisia ja symbolisia menettelyjä. Fysiikassa matemaattiset operationaaliset vaiheet ovat itsessään merkityksettömiä, sillä niiden ainoa tarkoitus on selittää ja ennustaa annettuja tosiasioita. Prakseologiassa aksioomat ovat merkityksellisiä, tosia ja tunnettuja. Näin ollen jokainen loogisen johtamisen vaihe on merkityksellinen ja merkitykset voidaan viestiä paremmin sanojen kuin merkityksettömien muodollisten symbolien välityksellä. Lisäksi taloudellisen analyysin kääntäminen matemaattisiksi symboleiksi ja sen jälkeen uudelleen kääntäminen takaisin lopputuloksia varten ei lisää mitään arvoa ja kuten Rothbard kommentoi, se

”...rikkoo merkittävää tieteen periaatetta Occamin partaveitsestä, ettei tule olla turhia kokonaisuuksien moninkertaistuksia”.²²

2.2 ARVOT JA HYÖTY

Ihminen käyttää keinoja päämääriinsä. Nämä keinot ovat niukkoja, ja hän joutuu tekemään valintoja. Ainoastaan ihmiset toimivat, joko yksin tai ryhmässä, ja valinnan toiminta koskee aina erityisiä ja tiettyjä kyseessä olevia keinoja. Tästä valinnan prosessista seuraa, että hänen tulee arvostaa tai suosia eri keinoja. Kiireellisemmät tarpeet tyydytetään ennen vähemmän kiireellisiä. Mieltyimysten asteikkoa voidaan kutsua hyödyksi, hyvinvoinniksi, tyydytykseksi, onnellisuudeksi ja niin edelleen. Nimi ei ole tärkeä, vaan huomio, että on olemassa arvojärjestys, joka toteutuu

²¹ Mises 1962, s. 76

²² Rothbard 1997, s. 213-215

ainoastaan toiminnassa ja toiminnan kautta. Valinta tapahtuu aina tiettyjen määrien tai yksiköiden väliltä, joita arvostetaan toiminnan tapahtuessa subjektiivisesti yksilöstä ja ainutkertaisista olosuhteista riippuen. Sen vuoksi jokainen valinnan teko on erilainen ja sillä on ainutkertainen subjektiivinen arvostus. Arvoskaala voidaan esittää numeerisessa muodossa, mutta nämä numerot ovat ainoastaan ordinaalilukuja eivät kardinaalilukuja. Ordinaalilukuja voidaan ainoastaan järjestää, mutta niitä ei voida käyttää mittauksiin. Sen vuoksi kaikenlainen vertaaminen tai muutoksen mittaaminen minkään yksilön tai ihmisryhmän hyvinvoinnissa, onnellisuudessa tai arvossa ei ole mahdollista. Esimerkiksi on mahdollista sanoa, että rahoituksen hankkiminen lisää yrityksen omistajien ja sen työntekijöiden hyvinvointia, mutta on mahdotonta kertoa ”kuinka paljon”. Mittaamiseen vaaditaan objektiivinen mittayksikkö.²³

Perinteinen hyötyteoria olettaa, että matemaattisten yhtälöiden ”raja-” vastaa rajahyödyn ”rajaa-”. Tästä seuraa, että hyödykkeiden rajahyötyjä voidaan derivoida ja integroida muiden matemaattisten laskutoimitusten lisäksi. Tämä matemaattinen esitys olettaa ja vaatii jatkuvuuden käsitettä (eli äärettömän pieniä portaita). Rothbard kiistää tämän sanomalle, että

”ihmisen toiminta ja tosiasiat, joihin se perustuu, tulee olla havaittavia ja diskreettejä portaita eikä äärettömän pieniä askelmia. Hyödyn esittäminen laskennon muodossa on tämän vuoksi virheellistä”.

”Raja-” ei viittaa hyödyn inkrementteihin, vaan hyödykkeiden inkrementtien hyötyyn, josta seuraa, ettei ole olemassa minkäänlaista mitattavuutta.²⁴

Mises perustelee, ettei rajahyödyn laki viittaa objektiiviseen käyttöarvoon, vaan subjektiiviseen käyttöarvoon. Sen kohteena ei ole tietty vaikutus yleisesti tai asioiden arvo, vaan palveluiden arvo, jonka henkilö odottaa niistä saavansa.²⁵

Lisäksi hän mainitsee, että

”on mahdotonta mitata subjektiivista käyttöarvoa, josta seuraa suoraan, että siihen on käyttökeltvotonta liittää ’määrettä’. Voimme sanoa tämän

²³ Mises 1998, s. 119-123; Rothbard 2006, s. 17-21

²⁴ Rothbard 1997, s. 220-223

²⁵ Mises 1998, s. 124-125

hyödykkeen arvon olevan suurempi kuin tuon arvo; mutta ei ole luvallista vakuuttaa tämän hyödykkeen olevan *näin paljon* arvoinen”.²⁶

Esimerkiksi ei ole mitään järkeä sanoa, että suosin Porscheani tuhat kertaa Mercedekseeni. Vastaavasti

”rahallinen laskento ei ole arvon laskentoa, eikä taatusti laadun mittausta. Sen perusta on enemmän tärkeän vertaamisessa vähemmän tärkeään. Se on sijalukuun perustuvaa järjestämistä, porrastusta (Cuhel), eikä mittaamisen toimintaa. ... talouslasku ei perustu arvojen mittaamiseen, vaan niiden järjestämiseen sijajärjestykseen”.²⁷

Arvostusprosessi koostuu arvioinnin tekevästä subjektista ja arvostuksen objekteista. Subjekti voi olla yksilö, henkilöiden tai heidän edustajiensa ryhmä, yhteiskunta tai edustaja, kuten valtio, mutta arvostuksen näkökulmasta subjekti toimii yhtenä yksikkönä. Vastaavasti arvostusprosessin objektit voivat olla monimutkainen erilaisten hyödykkeiden kokonaisuus, mutta arvostuksen näkökulmasta on vain kaksi hyödykettä, joita verrataan keskenään. Tämä prosessi on erottamaton subjektista ja objekteista, ja siten koostuu ainutkertaisesta toiminnasta ajassa. Ei ole olemassa jatkuvuutta tai pysyvyyttä yhden ja toisen arvostustoimen välillä. Lisäksi ei ole myöskään paikkansapitävää olettaa muuttumatonta arvostusperustetta, joka säilyisi ajan hetkestä toiseen ilman muutoksia subjektiivisissa mieltymyksissä ja siten toiminnassa.

Sama pysyvyysoletus voidaan löytää paljastetun preferenssin teoriasta, jonka esitteli Paul A. Samuelson²⁸ ja jota käytetään kyselylomakkeissa, joissa ihmisiä pyydetään tekemään valintoja (eli paljastamaan mieltymyksenä) eri vaihtoehtojen väliltä (tai hyödykkeiden, koska hyödyke on mikä tahansa toiminnan kohde) ilman tarvetta tehdä todellisia valintoja käytännössä. Heikkoutena tässä ei ole pelkästään se, etteivät ihmiset välttämättä kerro totuutta, vaan myös se, että arvostusprosessi eroaa siitä, kun valinnat tehdään tosiasiallisesti todellisuudessa.²⁹

Rothbard vetää meille yhteen jälkimmäisen keskustelun yhdessä argumenteilla

²⁶ Mises 1980, s. 58

²⁷ Mises 2003, s. 169

²⁸ Paul A. Samuelson 1938

²⁹ Mises 1980, s. 59; Rothbard 1997, s. 216-218; Mises 1998, s. 102-104

yhdentekevyydestä toteamalla, että

”indifferenssiä ei voida koskaan osoittaa toiminnalla. Päinvastoin. Jokainen toiminta välttämättömästi merkitsee *valintaa* ja jokainen valinta merkitsee tiettyä mieltymystä. Toiminta nimenomaisesti pitää sisällään *vastakohdan* yhdentekevyydelle. Yhdentekevyyden käsite on erityisen valitettava esimerkki psykologisoinnin³⁰ virheestä. Yhdentekevyyden luokkien oletetaan olevan olemassa jossain toiminnan perustana ja toiminnasta erillään. Erityisesti tätä oletusta toteutetaan niissä keskusteluissa, jotka yrittävät empiirisesti ’kartoittaa’ indifferenssikäyriä yksityiskohtaisia kyselylomakkeita käyttäen.

Jos henkilö on todella yhdentekevä kahden vaihtoehdon väliltä, silloin hän ei voi, eikä tule valitsemaan niiden väliltä. Sen vuoksi indifferenssillä ei ole koskaan relevanssia toiminnalle ja sitä ei voida osoittaa toiminnalla”.³¹

Viimeiseksi on huomion arvoista todeta, että samoin kuin ei ole olemassa kokonaisyhyötyä, ainoastaan suhteellista ja rajahyötyä, todellinen valinta ei voi myöskään edustaa minkäänlaista mitattavaa hyötyä – ainoastaan yhden vaihtoehdon suosimista toiseen nähden.³² Vastaavasti markkinoilla ei ole abstrakteja toimijoita. Ainoastaan yksilöt toimivat ja tekevät arvopäätöksiä subjektiivisiin mieltymyksiinsä perustuen jokaisella suorittamallaan teon valinnalla. Mises muistuttaa, että

”... markkinoilla ei toimi ihmiskunta, valtio tai liiketoiminnalliset yksiköt, vaan yksilölliset ihmiset ja ihmisten ryhmät ja määrittäviä ovat heidän arvostuksensa ja tekonsa, ei abstraktien kollektiivien. Jotta voi tunnistaa arvostuksen ja käyttöarvon välisen suhteen ja siten selvittää arvon paradoksista, tulee ymmärtää, ettei vaihdantaan sisälly hyödykkeiden luokat, vaan konkreettiset hyödykkeiden yksiköt”.³³

Jälkimmäinen näkemys viittaa tosiasiaan, että vaihdanta kohdistuu ainoastaan tiettyihin yksilöllisiin hyödykkeisiin, ei kokonaiseen hyödykkeiden luokkiin kuten ’kultaan’ tai ’autoihin’.

³⁰ Rothbard selittää termiä seuraavasti (1997, 218): “... ‘psykologisointi,’ mieltymyskaalojen käsitteleminen ikään kuin ne olisivat olemassa erillisinä kokonaisuuksina erillään todellisesta toiminnasta. ...”Prakseologia, talousteorian perusta, eroaa kuitenkin psykologiasta. Psykologia analysoi ihmisten arvojen muodostuksessa kysymyksiä *kuinka* ja *miksi*. Se käsittelee käytännöllistä päämäärien ja arvojen sisältöä. Taloustiede sen sijaan perustuu päämäärien *olemassaolon* oletukselle ja dedusoi siitä paikkansa pitävän teoriansa tällaisesta yleisestä oletuksesta. Sen vuoksi sillä ei ole mitään tekemistä päämäärien sisällön kanssa tai toimivan ihmisen mielen sisäisten toimintojen kanssa”.

³¹ Rothbard 1997, s. 225-226

³² Rothbard 1997, s. 223; 220

³³ Mises 2003, s. 163

2.3 ETIIKKA TALOUSTIETEESSÄ

”Etiikka on koulukunta, tai mitä klassisessa filosofiassa kutsutaan ”tieteeksi”, niistä päämääristä, joihin ihmisen tulisi ja tulisi olla pyrkimättä. Kaikilla ihmisillä on arvoja ja he liittävät kaikki positiivisia tai negatiivisia arvokäsityksiä hyödykkeisiin, ihmisiin ja tapahtumiin. Etiikka on tieteenala, joka tarjoaa standardeja näiden arvokäsitysten moraalille kritiikille. Loppuanalyysissä tällainen tieteenala on joko olemassa ja rationaalinen ja objektiivinen eettinen järjestelmä on mahdollinen tai muutoin jokaisen yksilön arvokäsitykset ovat perimmiltään sattumanvaraisia ja pelkästään seurausta yksilön päähänpistoista.”³⁴

Tieteet itsessään ovat arvovapaita ja ne tarjoavat lakeja todellisuudesta, joita voivat käyttää ne, jotka tekevät eettisiä ratkaisuja. Rothbard mainitsee prakseologian roolin, joka

”...on täten ainutkertainen tieteenala yhteiskuntatieteiden joukossa; sillä verrattuna muihin se ei keskity ihmisten arvojen, päämäärien ja tekojen sisältöön – ei siihen mitä he ovat tehneet tai kuinka he ovat toimineet tai kuinka heidän tulisi toimia – vaan pelkästään tosiasiaan, että heillä on päämääriä ja he toimivat niiden saavuttamiseksi. Hyödyn, kysynnän, tarjonnan ja hintojen lait soveltuvat riippumatta halutuista tai tuotetuista hyödykkeistä ja palveluista”.³⁵

Yksilöiden käytettävissä ei ole eettisiä ohjeistuksia, vaan ainoastaan dataa heidän pyrkimyksissään saavuttaa arvojensa ja arvostelukykynsä mukaisesti päämääränsä ja tavoitteensa.

Ei ole sopivaa

”... taloustieteilijän roolissa tehdä eettisiä tai arvojulkilausumia tai puoltaa minkäänlaista yhteiskunnallista tai poliittista toimintapolitiikka”.³⁶

Rothbard toteaa että taloustieteilijällä on ainoastaan kaksi valinnanmahdollisuutta, jos hän haluaa siirtyä pois arvovapaasta asemasta. Hän voi joko käyttää omaa henkilökohtaista ad hoc arvokäsitystä ja käyttää sitä selkeästi toimintapolitiikan pohjana tai kääntyä eetikoksi ja kehittää ja puolustaa kestäväää eettistä järjestelmää samaan aikaan taloustieteen tietoja hyväksikäyttäen. Jälkimmäisessä tapauksessa ei

³⁴ Rothbard 1997, s. 78

³⁵ Rothbard 1997, s. 70

³⁶ Rothbard 1997, s. 80

ole mahdollista toimia yhtä aikaa taloustieteilijän roolissa vaarantamatta tieteen arvovapauden periaatetta. Hän painottaa asian tärkeyttä toteamalla, että

”...on kenen tahansa tiedemiehen, itse asiassa kenen tahansa älykön, velvollisuus pidättäytyä kaikista arvokäsityksistä *paitsi*, jos hän pystyy tukemaan sitä yhtenäisen ja puolustettavan eettisen järjestelmän pohjalta”.³⁷

Esimerkki eettisen arvokäsityksen käytöstä taloustieteessä on Pareton yksimielisyysääntö³⁸. Säännön mukaan yhteiskunnallinen hyvinvointi tai yhteiskunnallinen hyöty lisääntyy ainoastaan, jos yksikään yksilö ei ole huonomassa tilanteessa ja vähintään yksi henkilö on paremmassa tilanteessa muutoksen jälkeen, ja sen seurauksena. Lionel Robbins³⁹ toi esiin, että tämä on mahdollista ainoastaan henkilöiden välisillä arvostuksilla ja että nämä eivät ole mahdollisia matemaattisilla keinoilla (eli vähentämällä, yhteenlaskulla ja niin edelleen) niiden ei-kardinaalisesta (ordinaalisesta) luonteesta johtuen. Tästä seuraa, että taloustieteilijä ei voi todeta mitään yhteiskunnallisesta hyödystä (oletuksella, ettei ole yksimielisyyttä) tai hän implisiittisesti ja välttämättömyyden pakosta vertaa kahta hyötyvien ja häviävien ryhmää ja muodostaa tällä toiminnalle eettisen arvostelman ryhmien suhteellisesta tärkeydestä.

Jeremy Bentham esitti ensimmäisenä kuuluisan käsitteen ”suurimmasta onnellisuudesta mahdollisimman monelle” kirjassaan *A Fragment of Government* vuodelta 1776. Tämä on toinen esimerkki eettisestä arvokäsityksestä. Felix Adler⁴⁰ tuo esiin, että

”sosiologit esittävät avoimesti ihanteitaan määrällisesti mitattuna ja Benthamin tapaan julistavat suurimman onnellisuuden mahdollisimman monelle olevan yhteiskunnallinen päämäärä, vaikka he epäonnistuvat tekemää ymmärrettäväksi miksi mahdollisimman monen onnellisuuden tulisi olla sitova päämääräksi niille, jotka sattuvat kuulumaan vähäisempään määrään”.

Yksimielisyysääntöä käyttäminen ei myöskään sinänsä ole arvovapaa toteamus, vaan selkeä signaali eettisestä hyväksymisestä vallitsevalle tilanteelle, joka

³⁷ Rothbard 1997, s. 80-82

³⁸ Kardinaalisessa merkityksessä.

³⁹ Lionel Robbins 1938

⁴⁰ Rothbardin mukaan Felix Adlerin teoksessa *Relation of Ethics*, s. 673

luonnollisesti perustuu olemassa oleviin arvonormeihin ja eettisiin järjestelmiin.⁴¹

2.5 VAPAAT MARKKINAT JA INTERVENTIO

”Vapaus viittaa aina ihmisten välisiin suhteisiin. Ihminen on vapaa siinä määrin, kun hän pystyy elämään ja toimimaan olematta muiden ihmisten osalta mielivaltaisten päätösten armoilla”.⁴²

Sopimuksellinen yhteiskunta perustuu yksilön vapauteen. Mises jatkaa:

”sosiaalinen yhteistoiminta tuotantovälineiden yksityisomistuksen järjestelmässä tarkoittaa, että yksilöä ei ole sidottu markkinoiden määrittämässä rajoissa tottelemaan tai palvelemaan hallitsijaa”.⁴³

Vapaaehtoisessa yhteiskunnassa ihmiset ovat suhteessa toisiinsa vapaita, mutta samaan aikaan riippuvaisia toistensa panoksista. Heitä rajoittaa luonnollinen niukkuuden ilmiö (esimerkiksi luonnonvarat), mutta he ovat samaan aikaan vapaita palvellessaan toisia itseään palvellessaan. Silti

”sikäli kun hän antaa ja palvelee muita ihmisiä, hän tekee niin omasta tahdostaan tullakseen palkituksi ja palvelluksi vastaanottajien taholta. Hän harjoittaa vaihdantaa hyödykkeillä ja palveluilla, hän ei tee pakotettua työtä tai suorita kunnianosoituksia”.⁴⁴

Mises painottaa, ettei ole olemassa muunlaista vapautta kuin markkinatalouden aikaansaamaa – muut perustuvat erinäisiin hegemonisen hallinnon asteisiin.⁴⁵

Kaikki vaihdannat vapailla markkinoilla ovat vapaaehtoisia. Molemmat osapuolet hyötyvät (tai odottavat hyötyvänsä) vaihdannasta, koska muutoin he eivät toteuttaisi vaihdantaa. Heidän vaihdannan toimensa osoittaa sinänsä, että molemmat osapuolet hyötyvät – se osoittaa heidän mieltymyksensä. Rothbard kutsuu tätä osoitetuksi preferenssiksi: valinnan teko näyttää arvomieltymykset. Johtopäätöksestä, että jokainen vaihdanta vapailla markkinoilla toteutetaan vapaaehtoisesti ja kaikki osapuolet osoittavat selkeästi hyötyneensä vaihdannoistaan, voidaan johtaa, että vapaat markkinat hyödyttävät kaikkia siihen osallistuvia. Näin ollen on tullut

⁴¹ Rothbard 1997, s. 233-235; 84-86

⁴² Mises 1998, s. 279

⁴³ Mises 1998, s. 280

⁴⁴ Mises 1998, s. 280

⁴⁵ Mises 1998, s. 280-281

osoitetuksi, että vapaat markkinat lisäävät yhteiskunnallista hyötyä. Tähän johtopäätökseen voidaan päätyä jopa käyttämällä yksimielisyysperiaatetta.⁴⁶

On huomionarvoista tuoda esiin

”... tosiasia, että jokainen ihminen pyrkiessään omaan etuunsa edistää kaikkien muiden etua, on taloudellisen analyysin *päätelmä* eikä *oletus*, johon analyysi perustuu”.⁴⁷

Tämä laissez-faire päätelmä voidaan löytää muun muassa Frédéric Bastiatin, Edmond Aboutin, Gustave de Molinarin ja Arthur Latham Perryn töistä. Esimerkiksi About⁴⁸ sanoo:

”Sekä mikä on ihailtavaa vaihdannassa on sen hyöty kahdelle sopimusosapuolelle Kumpikin kahdesta, antamalla sen mitä hänellä on siihen mitä hänellä ei ole, tekee hyvät kaupat. . . . Tämä tapahtuu jokaisessa vapaassa ja yksiselitteisessä vaihdannassa Itse asiassa joko myymällä tai ostamalla suoritat mieltymyksen toimen. Kukaan ei estä sinua antamasta tavaroitasi vastineena toisen tavaroista”.⁴⁹

Interventio tarkoittaa vapaaehtoisten tekojen korvaamista pakkovalalla yhteiskunnassa. Se on aggressiivisen fyysisen voiman väärinkäyttöä ja se merkitsee, että intervention kohteet eivät muutoin tekisi, mitä hyökkäävä puoli pakottaa heidät tekemään.

”Siten vapaisiin markkinoihin verrattuna kaikki intervention tapaukset tarjoaa yhdelle ihmisryhmälle hyötyjä toisen ryhmän *kustannuksella*.”⁵⁰

Valtio on kahdella tavalla poikkeuksellinen instituutio yhteiskunnassa, erillään kaikista muista markkinoille osallistujista. Ensinnäkin sillä on yksinomaisen oikeus väliintuloon väkivaltaa käyttäen muiden ihmisten todellisia tai mahdollisia markkinavaihtantoja kohtaan. Toiseksi, ainoastaan se käyttää pakkovaltaa tulojensa hankkimiseksi (pääosin verotuksen kautta).

⁴⁶ Rothbard 1997, s. 212; 240

⁴⁷ Rothbard 2006, s. 876

⁴⁸ Rothbardin mukaan: Edmond About, *Handbook of Social Economy* (London: Straham, 1872), s. 104. Myös, *ibid.*, s. 101-12; ja Arthur Latham Perry, *Political Economy*, 21st ed. (New York: Charles Scribners's Sons, 1892), s. 180

⁴⁹ Rothbard 1997, s. 244-245

⁵⁰ Rothbard 2006, s. 880

Yllä tuli todistetuksi, että ihmisten keskinäinen vapaaehtoinen vaihdanta lisää yhteiskunnallista hyötyä. Nyt on aika osoittaa, että mikä tahansa pakottava toimi tekee päinvastoin. Tämän osoittamiseen tarvitaan kahta tapausta. Ensimmäisessä markkinoiden osapuolia A ja B estetään väkivallan uhalla toteuttamassa vaihdantaa, jonka he molemmat olisivat toteuttaneet ilman väliintuloa. Tämä tarkoittaa, että sekä A että B ovat kärsineet alentuneen hyödyn aggression toteuttajan väkivaltaisen väliintulon takia. Lisäksi hyökkääjä on saavuttanut edun (tai vähintäänkin odotetun edun) väliintulosta, sillä muutoin rajoittavaa tekoa ei olisi tapahtunut. Lopputuloksena osa osapuolista on hyötynyt (valtio) ja osa heistä on hävinnyt. Toisessa tapauksessa hyökkääjä pakottaa markkinoiden osapuolet C ja D tekemään vaihdannan, jota he eivät muutoin olisivat tehneet. Tässä tapauksessa valtio on hyötynyt ja vähintäänkin yksi vaihdannan osapuolista on kärsinyt menetyksen hyödyssä⁵¹.

Näistä kahdesta tapauksesta voidaan johtaa, ettei mikään valtion (tai vielä yleisemmin, ei mikään pakotettu) väliintulo vaihdantoihin voi koskaan lisätä yhteiskunnallista hyötyä. Tämä voidaan laajentaa vielä yleisemmäksi johtopäätökseksi huomioimalla tosiasia, että kaikki valtion tulot perustuvat pakkovaltaan ja kaikki sen teot ovat riippuvaisia tästä väkivallan toimesta. Näin ollen voidaan johtaa, ettei minkäänlainen valtion toiminta voi lisätä yhteiskunnallista hyötyä (tai hyvinvointia). Yhteenvetona voidaan todeta: 1) vapaat markkinat lisäävät aina yhteiskunnallista hyvinvointia; ja 2) ei mikään valtion toimi voi koskaan lisätä yhteiskunnallista hyötyä^{52, 53}.

2.5 VALTION VAIKUTUS MARKKINOIHIN

Yllä on osoitettu, ettei valtio pysty lisäämään yhteiskunnallista hyvinvointia sen väkivaltaisen luonteen takia. Vaikka analyysia ei ole välttämätöntä jatkaa pidemmälle, on hyödyllistä osoittaa joitain keinoja, kuinka valtio vahingoittaa vapaaehtoista yhteiskuntaa ja saa aikaan epäsopua.⁵⁴ Tämä on erityisen merkityksellistä, sillä valtio vaikuttaa olevan läsnä lähes kaikkialla nykypäivän yhteiskunnassa.

⁵¹ Yhteiskunnallisesta hyödystä ei voida todeta mitään.

⁵² Toisin sanoen "...vapaiden ja vapaaehtoisen markkinoiden ylläpito "maksimoi" yhteiskunnallisen hyödyn (olettaen ettei "maksimointia" tulkita kardinaalisessa merkityksessä), Rothbard 1997, s.244

⁵³ Rothbard 2006, s. 877-879; 1997, 242-244

⁵⁴ Katso johdettu todistus Rothbard 2006 ja Mises 1998

Vaurauteen on vain kaksi tapaa: taloudellinen tapa (vapaaehtoinen tuotanto ja vaihdanta) ja poliittinen tapa. Vapaaehtoinen yhteistyö markkinoiden osapuolten välillä luo vaurautta kaikille osapuolille siinä suhteessa kuin he palvelevat toisiaan yhteiskunnassa. Ei ole mitään erillistä jakamisen prosessia. Pakkovaltainen vaurauden konfiskointi haittaa häiriön asteen suhteessa tuotantoa ja vaihdantaa niiden kaikkein tehokkaimmasta käytöstä. Sen lisäksi se saa aikaan uuden varallisuuden allokaation ongelman, joka hyödyttää niitä, jotka ovat kaikkein kykenevimpiä pääsemään käsiksi ja kontrolloimaan valtion jakelumekanismeja. Tällä toiminnalla on paljon seurauksia. Kaikenlainen pakkovaltainen varallisuuden siirto hyödyttää (esim. tukien, lisenssien ja monopolioikeuksien muodossa) tehotonta tehokkaan kustannuksella. Esimerkiksi valtion tukema yritys pystyy pitkittämään sen kannattamattomia toimintoja ja estämään resurssien ohjautumisen enemmän arvoa tuottaviin käyttöihin. Varallisuuden jakaminen erottaa tuotot niiden kaikkein tehokkaimmasta käytöstä, mikä vaikuttaa kuluttajaan niin, ettei hän pysty saamaan täyttä tyydytystä tarpeilleen: mitä laajempaa valtion häirintä on, sitä matalampi on kokonaisuus taso kaikille. Tämä tulee ilmeiseksi valtion toimintojen laajentuessa ja ihmisten siirtäessä pois energiansa tuotannosta poliittisen jakamisen allokaation (tai ryöstämisen) peliin. Uusi etuoikeutettujen ryhmä lisää tehokkaiden taakkaa.

”Yhteenvetona, valtiollinen tukijärjestelmä edistää tehottomuutta tuotannossa ja tehokkuutta pakkovallassa ja alamaisuudessa, samaan aikaan rankaisten tehokkuutta tuotannossa ja tehottomuutta saalistuksessa.”⁵⁵

Prakseologiassa investointi tarkoittaa yrittäjällistä toimintaa, jota käytetään ostamaan tuottajien hyödykkeitä ja palveluita, ei ostajan omaan käyttöön ja tyydytykseksi, vaan uudelleen muotoiluun ja myyntiin muille, lopulta kuluttajille. Pakkovaltainen konfiskaatio, joka ohjaa resursseja hyökkääjän omiin päämääriin ja tarkoitukseen, ei ole sijoittamista – ne ovat kulutuskustannuksia (tai kuluttamista) niiden aikomuksista tai lopputuloksista huolimatta. Valtio käyttää resursseja tarjotakseen palveluita joko ”ilmaiseksi” tai veloittaen maksun ”asiakkailtaan”. Se toimii myös omistajana ja yrittäjänä. Valtion ”ilmaiseksi” tarjoamat palvelut eivät ole taloudellisessa merkityksessä todellisia ilmaisia hyödykkeitä. Jos ne olisivat ilmaisia, ne eivät olisi

⁵⁵ Rothbard 2006, s. 1254-1257

hyödykkeitä, vaan runsain mitoin (kuten ilma) saatavissa olevia kaikille. Kuluttaja ei maksa valtion hyödykkeistä, vaan ne pidätetään veroina. Mikä tahansa hinta vapaiden markkinoiden hinnan alapuolella saa aikaan lisääntyneen kysynnän, joka lopulta ylittää minkä tahansa saatavissa olevan tarjontatason. Ainoastaan valtiollisissa palveluissa ja hyödykkeissä on ”vajeita”, riittämättömyyksiä, puutteita ja pulaa saatavuudesta – yksityiset yritykset pyrkivät aina vakuuttamaan asiakkaitaan ostamaan lisää. Valtiolla on ongelma sen tarjonnan allokoinnissa – sillä ei ole mitään keinoa priorisoida kaikkein kiireellisimpiä käyttötarpeita ja kaikkein halukkaimpia ostajia marginaalikäyttäjistä, joka tapahtuu automaattisesti veloittamalla hinta hyödykkeistä. Valtion palveluissa kaikki asiakkaat on keinotekoisesti asetettu samalle tasolle, lukuun ottamatta, että käyttäjiä tuetaan ei-käyttävien veronmaksajien kustannuksella. Vapailla markkinoilla kuluttajat sanelevat hintatason. Lisäksi vapaat markkinat tarjoavat perimmäisen voittojen ja tappioiden –testin: kaikkein kiireisimmät tarpeet saavat enemmän tuloja varmistaen niiden lisääntyneen tarjonnan tulevaisuudessa ja vähemmän tärkeät tarpeet kokevat vähäisen tai ei lainkaan kysyntää aikaansaaden lopulta tarjottujen hyödykkeiden valmistuksen lopettamisen varojen (ja kuluttajien mielenkiinnon) puutteessa. Valtiolla ei ole tällaista kriittistä ohjausjärjestelmää sen resurssien allokaatiota ohjauksessa – sillä ei ole mitään rationaalista tapaa tietää kuinka paljon kuluttaa ja milloin lopettaa.

Samoin sillä ei ole mitään keinoa toimia ikään kuin se olisi yksityinen yritys. Yksityiset toiminnot pystyvät hankkimaan rahoitusta ainoastaan joko sijoittajilta tai maksavilta asiakkailta. Sijoittaa panee alttiiksi säästämänsä varat ja odottaa siten saavansa ne takaisin yrityksen tulevasta odotetuista voitoista. Molemmat, sekä sijoittaja että asiakas, allokoivat resurssejaan eniten heitä palveleviin tapoihin ja ne ovat siten kaikkein tehokkaimmassa käytössä. Valtion ei saa rahoitustaan sijoittajilta tai asiakkailta. Se pelkästään pyytää lisää varoja ja käyttää tämän jälkeen resurssien hankkimiseen pakkovaltaansa – sillä on saatavillaan päähänpistoihinsa de facto rajoittamattomat resurssit. Näin ollen valtio voi ainoastaan leikkiä yksityistä toimintoa, koska se ei laita alttiiksi omia rahojaan – ei ole lainkaan yrittäjällistä riskiä. Sen byrokraattisilla johtajilla ei ole myöskään todellisia kannustimia sopeutua kulutuskysyntään, he eivät ole riippuvaisia kuluttajien tyytyväisyydestä. Koska valtion toimintojen rahoitus ei tule maksavilta asiakkailta, sillä ei ole mitään painetta tehokkuuteen eikä myöskään mitään järkevää mekanismia varmistua, että palvelun

laatu ja arvot sopivat sen asiakkaiden tarpeisiin.

Rajoittamaton rahoituskyvykkyys asettaa valtion parempaan asemaan yksityisiin yrityksiin nähden – sillä on voima ajaa yksityiset yritykset ulos ja saada siten samaan teollisuudenalaan investointeja harkitsevat yksityiset sijoittajat varovaisiksi. Lisäksi byrokraattiset johtajat, poliitikot ja valtion sisäsyntyinen tehottomuus eivät ole järin houkuttelevia liiketaloudellisia esityksiä sijoittajille, jotka harkitsevat sijoituskohteeksi valtion omistamaa tai operoimaa yksityistä yritystä.⁵⁶

⁵⁶ Rothbard 2006, s. 1259-1272

3. YHTEENVETO

On tullut osoitettua, että taloustiede pystyy tuottamaan ehdottomia ja täsmällisiä tosiasioita tai lakeja ihmiselämästä yhteiskunnassa. Nämä tosiasiat eivät ole riippuvaisia ajasta, paikasta, henkilöstä tai mistään muista olosuhteista. Ne ovat tosia niin kauan kuin ihmiset toimivat. Näitä lakeja ei voida testata tai vahvistaa empiirisillä todisteilla. Yhteiskuntatieteissä ei ole vakioita ja kaikki olosuhteet ovat seurausta monimutkaisesta tekijöiden ja suhteiden moninaisuudesta. Se mitä tapahtuu nyt tai menneisyudessa ei voi vahvistaa tai kertoa mitään tulevaisuudesta – ihmisillä on vapaa tahto ja heidän arvonsa ja valintansa ovat subjektiivisia. He ovat ennalta-arvaamattomia toisin kuin atomit, joilla on tunnetut ja vakioiset ominaisuudet.

Taloustieteen praksologia voi kertoa millaiset vaikutukset tietyt teot saavat aikaan. Nämä lait eivät ole tekijästä tai tilanteesta riippuvaisia. Tämä tieto voi auttaa ihmisiä tekemään parempia valintoja heidän valitessaan parhaita keinoja päämääriinsä. Taloustieteen tehtävänä ei kuitenkaan ole muodostaa eettisiä tai arvokäsityksiä, eikä se myöskään voi ennustaa tulevaisuutta. Subjektiiviset mieltymykset ovat kvalitatiivisia ja niitä ei voida mitata tai verrata ihmisten välillä. Sen vuoksi ei ole mahdollista mitata kuinka paljon tietty toiminta on parempaa kuin toinen teko, eikä myöskään mikä teko tulisi suorittaa. Tämä vaatisi arvokäsityksen muodostamista ja taloustiede ei ole eettinen järjestelmä, eikä myöskään tiede etiikasta.

Yllä tuli osoitettua, että vapaaehtoinen yhteistyö yhteiskunnan jäsenten kesken hyödyttää kaikkia osallistujia. Jos he eivät hyötyisi vapaaehtoisista vaihdannoistaan, he pidättäytyisivät toiminnasta. Itsessään toiminnan teko osoittaa mieltymystä ja valintaa, joka maksimoi myös hyödyn ja on kaikkein tehokkain käyttö keinoille. On olemassa vain kahdenlaista toimintaa: vapaaehtoisia keinoja päämääriin tai väkivallan toimia – ei mitään niiden väliltä. Jokainen pakkovaltainen interventio vapaiden markkinoiden vapaaehtoiseen järjestykseen vähentää yhteiskunnallista hyötyä ja saa aikaan tehottomuutta, ja lopulta alentuneen elintason kaikille. Pakkovaltainen toiminta jakaa ihmiset muiden kustannuksella hyötyjiin ja häviäjiin. Verotus on pakkovaltaisen toiminnan muoto ja valtio käyttää sitä toimintansa rahoittamiseksi.

Minkäänlainen valtion toiminta ei voi koskaan lisätä yhteiskunnallista hyötyä – se voi

ainoastaan jakaa ja rikkoa rauhallisen ja harmonisen vapaaehtoisen yhteiskunnan. Vapaiden ja vapaaehtoisten markkinoiden ylläpito maksimoi⁵⁷ yhteiskunnallisen hyödyn ja tämä pätee kaikenlaiseen vapaaehtoiseen vaihdantaan kaikentyypisten tai lukumäärältään kaikenlaisten markkinoiden osapuolten välillä, mukaan lukien myös kaikenlaisen kilpailun huolimatta siitä onko se ”täydellistä” tai monopoliin kohdistuvaa.

⁵⁷ Ordinaalisessa merkityksessä.

VIITTEET

Hoppe, Hans-Herman (1995). *Economic Science and the Austrian Method*. The Ludwig von Mises Institute: Auburn, AL

Kant, Immanuel (1781). *The Critique of Pure Reason*. The Project Gutenberg ed. (2003) <<http://www.gutenberg.org/etext/4280>>

Mises, Ludwig Von (1962). *The Ultimate foundation of Economic Science* (2nd ed.). Foundation of Economic Education: Irvington-on-Hudson, NY.

Mises, Ludwig Von (1980). *The Theory of Money and Credit*. Liberty Fund, Inc: Indianapolis.

Mises, Ludwig Von (1998), *Human Action*, Ludwig von Mises Institute: Auburn, AL.

Mises, Ludwig Von (2003). *Epistemological problems of economics* (3rd ed.). Ludwig von Mises Institute: Auburn, AL.

Robbins, Lionel (1938). Interpersonal Comparisons of Utility: A Comment. *The Economic Journal*, Vol. 48, No. 192 (Dec., 1938), pp. 635-641

Rothbard, Murray (1997). *The Logic of Action I*. Edward Elgar Publishing: Glos, UK.

Rothbard, Murray (2006). *Man, Economy, and State with Power and Market*. The Ludwig von Mises Institute: Auburn, AL

Samuelson, Paul A. (1938). The Empirical Implications of Utility Analysis. *Econometrica* 6 (October), pp. 334-56

Toohy, John J. (1952). *Notes on Epistemology*. rev.ed. Washington, D.C: Georgetown University, electronic version by Anthony Floods, 2007

Younkins, Edward W. (2005). *Philosophers of Capitalism: Menger, Mises, Rand, And Beyond*. Lexington Books: Lanham, MD